

Rangtasvir darslarida o‘quvchilarda tabiatni badiiy idrok etish kompetensiyasini rivojlantirish

Aslonov Furqat Botirovich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Katta o‘qituvchisi

Anotatsiya: Ushbu maqolada rangtasvir darslarida o‘quvchilarda tabiatni badiiy idrok etish kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik va psixologik asoslari tahlil qilingan. Tabiat manzaralarini kuzatish, tahlil etish va badiiy ifodalash jarayonida rangtasvir mashg‘ulotlarining ahamiyati ochib berilgan. Maqolada Shovdirov S.A.ning san’at ta’limida innovatsion metodlardan, xususan “flipped classroom”, interfaol yondashuv va raqamli vizual texnologiyalarni qo‘llash haqidagi ilmiy qarashlari asosida o‘quvchilarda estetik tafakkur, ijodiy idrok va badiiy kompetensiyani rivojlantirish omillari ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: Rangtasvir, tabiat manzarasi, badiiy idrok, estetik tarbiya, kompetensiya, ijodiy tafakkur, innovatsion metodlar, san’at ta’limi.

Bugungi kunda umumta’lim maktablarida tasviriy san’at fanini o‘qitish jarayonida o‘quvchilarning tabiatni badiiy idrok etish kompetensiyasini rivojlantirish ta’lim mazmunining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Chunki san’at ta’limining asosiy maqsadi — o‘quvchining estetik dunyoqarashini kengaytirish, ijodiy fikrlashini rivojlantirish va tabiat go‘zalligini badiiy shaklda ifodalashga o‘rgatishdir.

Rangtasvir mashg‘ulotlari o‘quvchilar uchun nafaqat rang va shaklni o‘rganish vositasi, balki atrof-muhitni his etish, go‘zallikni sezish va uni o‘z asarlarida ifoda etish maktabidir. Shu bois rangtasvir darslarini o‘tkazishda tabiat manzaralarini kuzatish, ularni badiiy tahlil qilish hamda kompozitsion yechimni izlash jarayoni muhim o‘rin tutadi.

Shovdirov S.A.ning (2017, 2024, 2025) tadqiqotlarida ta’kidlanishicha, zamonaviy san’at ta’limida o‘quvchilarda estetik kompetensiyani rivojlantirishda innovatsion metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Ayniqsa, “flipped classroom” (teskari sinf) texnologiyasi, raqamli vizualizatsiya va amaliy loyihalash asosidagi darslar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini, kuzatuvchanligini va badiiy tahlil ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Shunday qilib, rangtasvir mashg‘ulotlarini tabiat bilan uyg‘unlikda tashkil etish — o‘quvchining ichki dunyosini boyituvchi, estetik hissiyotini shakllantiruvchi, ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaruvchi ta’limiy jarayon sifatida namoyon bo‘ladi.

Rangtasvir darslarida o'quvchilarda tabiatni badiiy idrok etish kompetensiyasini shakllantirish san'at ta'limining asosiy vazifalaridan biridir. O'quvchi tabiatni faqat ko'rish emas, balki uni his etish, tahlil qilish va badiiy shaklda ifoda etish orqali o'z estetik tafakkurini rivojlantiradi. Tabiatni badiiy idrok etish jarayoni o'quvchilarning kuzatuvchanligi, rangni sezish, shaklni tahlil qilish hamda hissiy tajribani ifoda etish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu jihatdan rangtasvir mashg'ulotlari o'quvchilarning san'atni chuqur anglashiga xizmat qiladi.

O'qituvchi dars jarayonida tabiat manzaralarini o'rganish, real voqelikni tahlil qilish va uni badiiy obraz orqali ifodalashga yo'naltirgan topshiriqlardan foydalanishi lozim. Bunda o'quvchi har bir rang, shakl, yorug'lik va soya o'zgarishining estetik qiymatini anglaydi. Tabiatni badiiy idrok etish orqali u o'z shaxsiy his-tuyg'ularini tasvir orqali ifoda etishga o'rganadi. Bu jarayon o'quvchining dunyoqarashini kengaytiradi, go'zallikka nisbatan estetik munosabatini shakllantiradi.

Shovdirov S.A. (2017, 2024, 2025)ning ilmiy ishlarida qayd etilishicha, san'at ta'limida o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish uchun innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish zarur. Xususan, "flipped classroom" (teskari sinf) texnologiyasi o'quvchini darsda faol subyektga aylantiradi. Bu metod orqali o'quvchi darsdan oldin nazariy ma'lumotlarni mustaqil o'rganadi, dars davomida esa o'rganilgan bilimlarni amaliy ishda qo'llaydi. Natijada o'quvchining mustaqil fikrlash, kuzatish va tahlil qilish ko'nikmalari shakllanadi.

Rangtasvir mashg'ulotlarini tashkil etishda interfaol yondashuvlar, raqamli vositalar va amaliy loyihalash metodlari o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Raqamli vizualizatsiya texnologiyalari yordamida o'quvchi rang uyg'unligi, yorug'lik va soya nisbatlarini yanada aniqroq anglaydi. Virtual galereyalar, raqamli landshaft modellaridan foydalanish o'quvchining vizual tafakkurini rivojlantiradi, bu esa Shovdirov S.A.ning "Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari" (2024) ishida ham asoslab berilgan.

Rangtasvir darslari jarayonida o'quvchilarni tabiatni idrok etishga yo'naltiruvchi amaliy mashqlar muhim o'rin tutadi. Masalan, o'quvchilarga "Fasl manzarasi", "Shahar bog'i", "Tog' etagidagi tong" kabi mavzular berilib, ulardan ranglar uyg'unligini mustaqil topish, kompozitsiyani tuzish, yorug'lik va soya muvozanatini aniqlash talab etiladi. Bu orqali ularning estetik tafakkuri va ijodiy mustaqilligi ortadi.

Bundan tashqari, o'quvchilarda badiiy kompetensiyani rivojlantirish uchun o'qituvchi estetik suhbatlar, tahliliy muhokamalar va kuzatuv mashg'ulotlarini tashkil etishi lozim. Tabiat manzaralarini kuzatish, ularni badiiy tahlil etish o'quvchini hayotiy voqelikni san'at vositalari orqali idrok etishga o'rgatadi. Bu jarayonda Shovdirov

S.A.ning (2023) tasviriy savodxonlik va badiiy fikrlash haqidagi tadqiqotlarida ta'kidlanganidek, o'quvchining mantiqiy va abstrakt tafakkuri ham rivojlanadi.

Xulosa qilib aytganda, rangtasvir darslarini tabiat bilan uzviy bog'liq holda, innovatsion metodlar asosida tashkil etish o'quvchilarda nafaqat badiiy idrokni, balki estetik dunyoqarashni, ijodiy tafakkurni va mustaqil qarashni rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – № 1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and innovation. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Шавдиров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – С. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH // Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – № 12. – С. 193–196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING